

Oversigt

over det

Kongelige danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbejder

i Aaret 1817.

Af

Conferentsraad og Professor **H. C. Ørsted**,
Commandeur af Dannebrog og Dannebrogsmænd, Selskabets Secretair.

Nr. 4.

Mødet den 9de April.

Professor *Liebmann* meddelte følgende Udsigt over *Lycopodiaceernes Forhold i Mexico*:

Vore Kundskaber om *Lycopodiaceernes* Forhold i det store mexicanske Rige ere meget nye; de gaae nemlig ei længere tilbage end til Aaret 1830, da de to Reisende Dr. Schiede og Fr. Deppe til Berliner Museet oversendte betydelige Samlinger af mexicanske Planter, der efterhaanden ere blevne beskrevne i Linnæa af Chamisso og Schlechtendal. 13 Arter *Lycopodiaceer* ere saaledes blevne bekendtgjorte fra den schiede-deppeske Samling. Iblandt det store Antal americanske Planter, som tidligere vare blevne beskrevne af Humboldts og Bonplands Samlinger, var kun een *Lycopodiacee* fra Mexico, *Lycop-*

podium marginatum H. B., som nu hörer til Slægten Selaginella. I de af Presl udgivne Reliquæ Haenkeanæ findes et Par Selagineller beskrevet (L. pallescens Presl og L. chilense Willd.), dog altfor ufuldstændigt til at man med Sikkerhed kan gjenkjende dem. Senere er Antallet blevet foröget ved Galeotti's, Ghiesbregt's, Linden's, C. Ehrenberg's og Leibold's Reiser. Sættende disse Materialier i Forbindelse med dem, jeg har havt Leilighed til at tilveiebringe i Mexico, vil jeg forsöge at give en Udsigt over de for Tiden kjendte Lycopodiaceer i Mexico. For Fuldstændigheds Skyld vil jeg ogsaa omtale de Arter, som angives af Forfatterne, men som jeg maa ansee som urigtige eller dog yderst tvivlsomme.

Lycopodium L. Spring. Monogr. Lycopod.

1. *L. reflexum* Lam. Temmelig hyppig paa Cordillerernes östlige Heldning imellem 3000 og 4500', snyltende paa Egene. Jalapa, Schiede; — fra Mirador til S. Antonio Huatusco, Liebm.

Den store Forvirring i denne Arts Synonymie har Spring sögt at hæve ved udförlige Beskrivelser af de nærstaaende og forvexlede Arters Original-Exemplarer; men det synes ikke ganske at være lykkedes. Med samme Ret som *L. Sieberianum* Spring adskilles, bör vist den under *L. reflexum* af Spring inddragne *L. bifidum* H. B. restitueres som Art.

Mine Exemplarer af nærværende Art afvigé noget fra S.'s Beskrivelse, stemme derimod i flere Punkter med *L. Sieberianum*, som angives fra det columbiske Archipelag, Peru og Chile.

- * *) 2. *L. Hippuris* Desv. Kunze in Linnæa v. 18 p. 303 Plantæ Leiboldianæ.

Angives som samlet af Leibold paa Træer i den tempererte Region.

Naar Prof. Kunze angiver denne hidtil ikkun fra Java kjendte Art som forekommende i den tempererte Region paa Mexicos Östside, da maa jeg meget betvivle denne Bestemmelses Rigtighed. Mit Ophold i Mexico var samtidigt med Hr. Leibold's, vi levede i længere Tid paa to Naboplantager, og i

*) De med * betegnede Arter ere tvivlsomme.

Löbet af halvtredie Aar har jeg i forskjellige Aarstider og i alle Retninger gennemstrefet den Egn, hvorfra den omhandlede Art angives, uden at have truffet Noget, jeg vilde kunne henføre dertil. Formodentlig er det en Form af foregaaende Art, der er bleven forvexlet med *L. Hippuris* Desv.

3. *L. verticillatum* L. Samlet i Skovene ved Jalapa af Schiede; i den tempererte Region uden nærmere Angivelse af Stedet, af Leibold.
4. *L. fontinaloides* Spring. Monogr. Lyc. p. 49. Ejusd. Fl. brasil. l. p. 112. t. V. f. 2.

Angives af Spring efter Exemplarer i Delessert's Herbarium, samlede af Galeotti, som voxende ved Jalapa paa 4000', og i Departementet Oajaca paa 7000'. I Martens og Galeottis Memoire sur les Fougères du Mexique findes denne Art ikke optagen, men derimod *L. tenue* Kunze, for hvilken som Localitet angives Central-Cordillererne i Dep. Oajaca ved Llano verde paa 7—8000' Höide, det vil sige, den samme Localitet, hvorfra de Delessertske Exemplarer skrive sig, samlede af den samme Galeotti. De nævnte Forfattere henføre tvivlende *L. filiforme* Sw som Synonym til deres saakaldte *L. tenue* Kze. Herimod maa nu indvendes følgende: der existerer ingen *L. tenue* Kze, men vel *L. tenue* H. B. Hooker & Greville havde urigtigen henført *L. tenue* H. B. til *L. filiforme* Sw. Kunze rettede Feiltagelsen, men opstillede ved Siden af den Humboldt Bonplandske Plante en dermed sammenfaldende Form fra Peru under et nyt Navn som *L. curvifolium* Kze.

Fremdeles er *L. filiforme* Sw. identisk med *L. verticillatum* L. I disse Forfatteres store Virvar bliver den eneste antagelige Conjectur den, at den Martens-Galeottiske Plante hverken er *L. tenue* H. B., eller *L. filiforme* Sw., men derimod *L. fontinaloides* Spring! — Sluttelig maa jeg yttre Tvivl om Rigtigheden af denne Arts Forekomst i Jalapa Regionen.

- * 5. *L. uniforme* Chamisso. Den skal være samlet af Chamisso i Californien, men denne Angivelse er ikke ganske sikker.
6. *L. mandioecanum* Raddi β *mexicanum* Spring. *L. pithyoides* Cham & Schldl. Udbredt over Öst-Cordillerernes Skov-Region imellem 1000 og 4500'. Ved Jalapa, Schiede; Mirador, S. An-

tonio Huatusco. Ligeledes i de hede Skove ved Papantla. Liebmann.

7. *L. linifolium* L. Paa Mexicos Östside i Skovene imellem 2500 og 4500'. Ved Huitamalco, Schiede, Liebmann; Jalapa, Galeotti; Mirador Liebmann.

Af denne Art forekommer to Former; en kort neppe quartershöi opret med tommelange udspærrede Blade, uden Overgang i Bracteer, og enkelte Antheridier hist og her i Bladhjørnerne; og en langstrakt 2 Fod lang nedhængende med kortere mere oprette Blade, der overgaae i Bracteer, som danne quarterslange Ax.

8. *L. nitens* Cham. & Schldl. almindelig i Skovregionen, imellem 3 og 4500' paa Mexicos Östside. Ved Jalapa, Schiede; Mirador, Zacuapan, Chistla etc. Liebmann.
- * 9. *L. Phlegmaria* L. *S. parvifolium* Spring. Angives som funden paa Mexicos Vestside ved Acapulco af Bonpland, men jeg maa tilstaae, at jeg nærer megen Tvivl om Rigtigheden af denne Localitet. Arten tilhører fornemmelig Öerne i det indiske Ocean og Sydhavet i sydlige Halvkugle. Dens Forekomst ved Magellan-Strædet er ei videre paafaldende; derimod er dens pludselige Optræden paa 17° N. B. vel skikket til at vække Mistanke imod denne Angivelse.
10. *L. cernuum* L. udbredt over Mexicos Östside i Regionen imellem 2 og 5000', hvor den især voxer paa aabne Steder i Skovegne. Ved Huitamalco, Hänke; Jalapa, Schiede; Tilapa, Linden; Hacienda de Jovo, Lacoba, Lobani, Liebmann.
11. *L. clavatum* L. vidt udbredt i Mexico fra 4—11000 Fods Höide; ikkun manglende paa den tropiske Östkyst og paa hele Vest-siden.

Da denne Arts geographiske Udbredning næsten omspænder hele Jorden, er den naturligviis meget formrig, og er derfor af Forfatterne bleven beskrevet under mangfoldige Navne. Spring oplyser fortræffelig den herhenhørende Synonymie, men adskiller dog endnu *L. aristatum* H. B. og *L. trichiatum* Bory, hvilke efter min Mening beroe paa altfor svage Characterer, og med samme Ret maae inddrages under *L. clavatum*, som saa mange

andre Arter. Den videre Beviisførelse for denne Mening forbeholder jeg mig paa et andet Sted.

Følgende Former ere de almindeligste i Mexico: 1) *L. clavatum* var. *Raddianum* Spring Mon. Lyc. p. 90, hvortil hører *L. aristatum* Kunze in Linnæa XII p. 150, voxer paa Lava-blokke i Malpays de la Hoya, ved S. Antonio Huatusco. Liebm. 2) *L. clavatum* var. *distachyum* Spring l. c. henimod Toppen af Sempoaltepec i Central-Condillererne paa 10—11000' Høide. Liebm.

- * 12. *L. trichiatum* Bory β *Desvauxianum* Spring l. c. p. 92, vidt henstrakt over Jorden i fugtige skyggefulde Skove ved Aguas santas paa 3000' Høide i Nærheden af Mirador, ofte opnaaende en Længde af 15—20 Fod, men altid steril. Liebm.

Ved kritisk at analysere de Characterer, hvorpaa denne Art beroer, kommer man til den Overbeviisning, at den ei kan bestaae som selvstændig Art, men er en i den varm-tempererede skyggefulde Skov-Region nedstigende Form af *L. clavatum*. Da mine Exemplarer mangle Frugtorganer ere mine Materialier ei ganske tilstrækkelige til at berettige mig til at stryge Arten.

13. *L. complanatum* L. Denne vidtudbredte Arts Region i Mexico findes paa den østlige Cordillere-Heldning imellem 4500—7000'. I Bjergskove ved Tepitongo i Dep. Oajaca 5—6000'; imellem Huitamalco og Tiuzutlan 7000' paa Trachyt, Liebm. Ved S. Andres, Schiede; Ciudad real, Linden; i Chinantla 4500—6000' paa Kalk og Skifer, Galeotti.
14. *L. sargassifolium* Liebm. caule basi decumbente sursum erecto 3—4 dichotomo, divisionibus fastigiatis erecto-patulis; foliis horizontalibus sensim reflexis, majoribus sterilibus minoribus intermixtis, lingulatis acuminatis irregulariter sinuato-dentatis, dentibus simplicibus vel denticulatis, margine revolutis, supra convexiusculis, nervo supra acuto-prominulo, subtus obtuse-carinato, parenchymate et costâ obtusâ decurrentibus; antheridiis sessilibus depresse-reniformibus valde sinuatis.

Voxer i fugtige skyggefulde Bjergskove over Tepitongo i Districtet Villa alta, Dep. Oajaca, paa 4—5000'.

Denne nye Art henhører til en naturlig Afdeling af *Lyc-*

podium, hvis Arter ere spredte over et stort Areal saavel i den gamle som nye Verden, men hvoraf hidtil ingen var kjendt fra det tropiske America. Den nærmer sig særdeles meget til *L. serratum* Thunbg., som forekommer i Japan, Nepaul og paa Nilagiri Bjergene i Bengalen, og adskiller sig ved følgende Characterer: caule decumbente, foliis horizontalibus sensim reflexis, nervo paginæ inferioris prominulo nec sulcato.

Lycopodium Saururus Lam. anföres af Spring som muligen forekommende i Mexico, idet han dertil henförer Francisco Hernandez's Quamiahual Cap. LXI p. 258, ogsaa kaldet Tlamacazypapan seu capillus sacerdotis. Hertil maa jeg nu bemærke: Det raa Træsnit hos Hernandez ligner vel en *Lycopodium*, og kunde for saavidt nok henföres til *L. Saururus* Lam. eller *L. Selago* L., men der ere andre Grunde, som tale imod denne Gisning. Hernandez sammenligner sin Plante med *Sedum* og med *Euphorbia Paralias* (*Thytilalus Paralias* Hern.); med denne sidste siges den at være saa overensstemmende, at Hernandez vilde ansee den for identisk, hvis ikke de to Planters store Localitetsforskjel var derimod. Han afbilder derfor sin Plante for at Spörgsmaalet lettere kan opklares. Han siger fremdeles, at den formedelst sine medicinske Egenskaber *saaes i Haver*; at ved Brugen Bladene stödes og omrystes med Vand; at den mangler fremtrædende Smag, men stinker noget. Efter Alt dette troer jeg ikke at turde tage i Betænkning at erklære, at Hernandez's Quamiahual ikke kan være nogen *Lycopodiacee*. Heller ikke har nogen nyere Reisende i Mexico fundet nogen Art, der kunde henföres til *L. Saururus* Lam.

Selaginella Spring.

Denne artrige og skjønne Slægt er hidtil bleven aldeles stedmoderlig behandlet. Allerede i flere Aar imödesees med Længsel den lovede Monographie af Spring, som först ved en fuldkommen Omarbeidelse af samtlige Artsbeskrivelser og en uhyre byrdefuld kritisk Undersögelse over den grændselös forvirrede Synonymie vil fremstille et Grundlag for tilkommende Arbeider.

Ikkun faa Arter ere endnu beskrevne fra Mexico, men selv af disse faa ere sandsynligviis flere urigtigen bestemte. Humboldt og Boupland opstillede *S. marginata* Spring (*L. marginatum* H. B.). Presl

beskrev ufuldstændig i Reliquiæ Haenkeanæ Lyc. (Selaginella) pallescens Presl og *L. chilense* Willd. Schiedes Samlinger indeholde 4 Selagineller, som af Chamisso og Schlechtendal ere bestemte som: *Lycopodium rupestris* L., *serpens* Desv., *cuspidatum* Lk. (= *L. pallescens* Presl.) og *stoloniferum* Sw.

I Martens og Galeottis Memoire sur les Fougères du Mexique opregnes foruden flere af de foregaaende uden nogensomhelst Beskrivelse endnu: *L. flabellatum* L., *fruticosum* Bory og *circinale* L., hvilken sidste er urigtig bestemt for *Selaginella lepidophylla* Hook. & Grev.

Endelig anfører Klotzsch i Linnæa v. 18. p. 521 *S. suavis* Spring som sendt af Aschenborn fra Mexico.

Man havde saaledes 10 Arter angivne fra Mexico, hvoraf dog de fleste Angivelser ere upaalidelige, hvilket jeg ved en anden Leilighed skal føre Beviis for, idet jeg tillige meddeler Oplysninger om de nye i Mexico opdagede Former. Mine Samlinger indeholde nemlig 19 Arter af *Selaginella*.

Medens Arterne af Slægten *Lycopodium* i Almindelighed have en stor geographisk Udbredning, ere *Selaginellerne* derimod som oftest indskrænkede til et lidet Areal.

Adskillige Arter (f. Ex. *L. stoloniferum* Sw.), som ansees for vidt udbredte, ere Collectiv-Arter, der ved nærmere Undersøgelse opløse sig i en Række analoge Former af samme Typus, hver med temmelig indskrænket Areal.

Dog gives ogsaa Undtagelser, f. Ex. *S. rupestris* Spring, der forekommer i Camschatka, i Mexico, i Columbien, Brasilien, Peru, Nordamerica, Ostindien.

Psilotum Sw.

Af denne Slægt ere to Arter, *P. triquetrum* Sw. og *P. complanatum* Sw. temmelig almindelige paa lodrette Trachytvægge paa Mexicos Østside, indtil 3000 Fods Høide.

Sammenfatte vi nu ovenstaaende, saa blive efter vore nærværende Kundskaber Mexicos Lycopodiaceer saaledes fordeelte i Slægterne:

<i>Lycopodium</i>	14	Arter, hvoraf 4 ere tvivisomme,
<i>Selaginella</i>	19	—,
<i>Psilotum</i>	2	—.

Over en af Candidat med *V. Prosch* indsendt Afhandling modtog Selskabet følgende Betænkning af den til sammes Bedømmelse nedsatte Comitee:

Under Titlen: „Nogle nye Cephalopoder, beskrevne og anatomisk undersøgte af *V. Prosch*”, har Forfatteren, Hr. Candidat med *Victor Prosch*, indsendt til Videnskabernes Selskab en lille Afhandling med Begjæring om at erholde samme optaget i Selskabets Skrifter. Over denne Afhandling har Selskabet fordret Undertegnedes Betænkning, hvilken vi herved have den Ære at meddele.

Forfatteren har i Afhandlingen beskrevet tvende til Blækspruternes Orden, eller Cephalopoderne, henhørende Dyr, og tillige anatomisk undersøgt dem, saavidt hans Materiale har tilladt det. Det ene af disse er en Octopus fra Grönland, af hvilken vore Museer i mange Aar have haft Exemplarer, men som dog hidtil ikke er bleven optaget i Videnskaben, idet *O. Fabricius* i sin fauna grönlandica kun efter Grönlændernes Udsagn og Beskrivelse angiver at en Octopusform maa findes ved Grönlands Kyster, og *H. P. C. Möller* i sin Fortegnelse over de grönlandske Blöddyr under Navnet *O. granulatus* kun opfører en Art af Octopus uden nogensomhelst Beskrivelse, og har formodenlig derved villet betegne, at han ansaae den ved disse Kyster forekommende Art for at være Octop. *granulatus Lamck*, et Dyr, hvis Opholdssted var ubekjendt. Ved Undersøgelsen af otte Exemplarer, hjemsendte til Hovedstadens Museer, troer Frft. med Sikkerhed at kunne paavise, at det grönlandske Dyr er aldeles forskjelligt fra *O. granulatus Lamck*, og opstiller det altsaa under et nyt Navn: *O. arcticus Prosch*. Herved bør det dog bemærkes, at Fft. kun har opfattet Lamarcks Oct. *granulatus* efter D'Orbignys formentlige Beskrivelse deraf, og har stølet paa denne Beskrivelses Authentie, uagtet D'Orbigny ikke har angivet, om de Individier, han fra de mest forskjelligte Kyster, nemlig fra de øst- og vestindiske Öer, fra Africas Vestkyst og Östkyst, har beskrevet under det nævnte lamarckiske Navn, have været nöie sammenlignede med det i Parisermuseet opbevarede Lamarckiske Originalexemplar, ja ikke engang synes at have fölt Nödvendigheden af denne Sammenligning. Det andet af de af Fft. undersøgte Dyr tilhörer Slægten *Cranchia Leach* og er ligeledes fra de nordlige Egne, da det af Hr. Capt. *Hollböll* er fanget dels paa Höiden af Færøerne, dels i Nærheden af Grönland i Forening

med Limaciner og Clioner, og saaledes forekommer i ganske andre Strøg af Havet end de tidligere bekjendte Arter, som Leach har beskrevet, og som vare fangede mere i Nærheden af Æquator. Fra disse viser Forfatterens Undersøgelse at den nordiske er forskjellig og det ikke blot som Art, saa at den endog ved den Maade, hvorpaa Hovedet er forbundet med Kroppen, kan ansees at danne en egen Underslægt, for hvilken Fft. foreslaaer Navnet: *Owenia*; Arten kalder han *Owenia megalops*. *Prosch*. Hvad der er meddelt til Arternes Anatomie er ikke meget, dels fordi Cranchien var saa liden og kun i enkelte Exemplarer, dels fordi Octopodens anatomiske Forhold allerede var blevet berørt i Candidat Reinhardts og Forfatterens tidligere Arbeide over *Sciadephorus Mülleri* (*Cirroteuthis Eschr*). Uden nærmere at have undersøgt Rigtigheden af Forfatterens zoologiske eller anatomiske Angivelser, indskrænker Comiteen sig til at anføre, at der blandt det Meddelte findes adskilligt, som til Sammenligning med Forholdene hos nærstaaende Slægter er af Interesse; hos Octopoden bekræftes f. Ex. den af de nylig nævnte Forfattere angivne Mangel paa Blæksæk, og hos et eneste Individ af denne Art har Fft. havt Leilighed til at gjøre Iagttagelser over Spermatophorernes (Sædbössernes) Dannelse, der afvige noget — om end ikke saameget som Fft. vil det — fra det de tidligere Iagttagere i denne Henseende have angivet som Resultatet af deres Undersøgelser paa friske Dyr, hvorfor Ffterens Iagttagelse trænger til nærmere Bekræftelse, hvad han ogsaa selv indrømmer. Afhandlingen er ledsaget med Figurer, der fremstille dels *Cranchia* (*Owenia*) *megalops* *Prosch* fra flere Sider, dels de indre Dele af denne og *Octopus arcticus* *Prosch*.

Da Afhandlingen ved at levere de ovennævnte Beskrivelser og Undersøgelser dels af en tidligere miskjendt, dels af en för aldeles ubekjendt Art af Blæksprutter, giver et ikke uvigtigt Bidrag til vor Kundskab saavel om den nordiske Cephalopodfauna, som om Blæksprutternes indre Bygning — selv om man ikke paa alle Punkter vil gaae ind paa Ffterens Combinationer —, og da der imod Fremstillingen i det Hele intet Væsenligt er at indvende, foreslaaer Comiteen Selskabet at indrømme Ffteren den attraaede Optagelse af Afhandlingen i Selskabets Skrifter, og at lade lithographere de medfølgende Figurer, der lettelig ville finde Plads paa een Tavle. Som Støtte for sit Forslag tillader Comiteen sig at tilføie, at ifølge de i Selskabet gjeldende

Vedtægter ledsages de maanedlige Beretninger ikke med Figurer eller Tavler, og derfor har den ikke kunnet foreslaae Afhandlingens Optagelse i disse, hvortil dog efter Comiteens Skjøn lignende korte og beskrivende Afhandlinger eller Fremstillinger mest egnede sig.

Kjöbenhavn den 6te April 1847.

Eschricht. W. Bendz. Japetus Steenstrup,
Aflatter.

Selskabet bifaldt Comiteens Forslag.

Fölgende Skrifter modtoges:

Jubiläumsschrift für Pflanzenphysiologi und Landwirtschaft von Dr. Eb. Fr. Mautz zur Feier seiner 25jährigen schriftstellerischen Laufbahn d. 24 Juni 1847. — Ogsaa med Titel: Erörterungen über die Kartoffelkrankheit im Jahre 1846 und Rathschläge zu deren Verhütung im Jahre 1847.

The quarterly journal of the geological society Febr. I. 1847.

Transactions of the Royal society of Edinburgh. T. 16. Part. 2. Edinb. 1846.

Proceedings of the Roy. soc. of Edinburgh. Vol. 2. Nr. 27 & 28.

Account of some experiments on the temperature of the earth, at different depts and different series near Edinburgh by James D. Forbes F. R. S. Sec. R. S. E.

Philosophical Transactions of the Royal society of London. 1846. P. I. II. III. IV.

Proceedings of the Roy. soc. of London. 62. 63. 65. 66.

Fortegnelse over samme Selskabs Medlemmer 1846.

On the correlation of physical forces by W. R. Grove Esq. M. A. F. R. S.
The Bakerian lecture on certain Phenomena of Voltaic ignition and the decomposition of water by heat, by W. R. Grove.

Two Essays I. An Inquiry into the numerical contractions found in a passage in the Abacus in some manuscripts of the geometry of Boetius. II. Notes an early calendars by James Orchard